

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Φιλολογικό Τμήμα

Διδασκ.: Ασπασία Παυλοπούλου (e-mail: AspasiaPavl@yahoo.gr)

«13Κ14_11: Αρχαία Ελληνική Ιστορία Από των αρχαιοτάτων χρόνων έως τον Μ.Αλέξανδρο»

Η εποχή και το έργο του Μεγάλου Αλεξάνδρου

- 1.1. Καταγωγή – Γέννηση - Εκπαίδευση – Παιδική Ηλικία του Μ. Αλεξάνδρου: μαρτυρίες ανάμεσα στο γεγονός και το θρύλο
- 1.2. Η κληρονομιά του Φιλίππου Β'
- 1.3. Ο συσχετισμός δυνάμεων κατά την περίοδο θανάτου του Φιλίππου και ανάληψης της εξουσίας από τον Αλέξανδρο
- 1.4. Ο θάνατος του Φιλίππου Β' και η διαδοχή του Αλέξανδρου: ενθρόνιση κι εδραίωση εξουσίας.
- 1.5. Οι πολεμικές επιχειρήσεις:
 - Αγώνας εναντίον των Τριβαλλών και των Ιλλυριών
 - Καταστολή εξεγέρσεων κι εξασφάλιση ελέγχου στον ελλαδικό χώρο
 - Η κατάκτηση του Περσικού Κράτους
- 1.6. Ο θάνατος του Μ.Αλεξάνδρου
- 1.7. Η σημασία του έργου του Μ.Αλεξάνδρου

1.1. Καταγωγή – Γέννηση - Εκπαίδευση – Παιδική Ηλικία του

Μεγάλου Αλεξάνδρου: μαρτυρίες ανάμεσα στο γεγονός και το θρύλο

1.1.1. Γέννηση-Καταγωγή: Ο Αλέξανδρος γεννήθηκε στην Πέλλα το 356 π.Χ. Πατέρας του ήταν ο βασιλεύς της Μακεδονίας Φίλιππος Β' και μητέρα του η Ολυμπιάς, η οποία καταγόταν από τον βασιλικό οίκο των Μολοσσών της Ηπείρου. Μία ολόκληρη σειρά ανεκδοτολογικών αφηγήσεων συνδέουν τη γέννηση του βρέφους με οιωνούς δηλωτικούς του ένδοξου μέλλοντος που επρόκειτο αυτό να έχει και ταυτοχρόνως υποδηλώνουν μία υπερφυσική-θείκη προέλευση, η οποία υπερβαίνει ακόμη κι αυτήν την μυθική γεγελογοία του (Ηρακλείδης από τον πατέρα, Αιακίδης από την μητέρα του). Ο βιογράφος Πλούταρχος, ο οποίος αποτελεί την καλύτερη – όσον αφορά σε κάποια επιμέρους ζητήματα μάλιστα την μοναδική - πηγή μας για τα είκοσι πρώτα χρόνια της ζωής του Αλέξανδρου, αναφέρει μία ιδιαίτερα δημοφιλή ιστορία. Σύμφωνα με αυτήν:

«Και στον Φίλιππο, ο οποίος μόλις είχε κυριεύσει την Ποτίδαια, ήρθαν ταυτόχρονα τρία μηνύματα, το πρώτο ότι οι Ιλλυριοί νικήθηκαν από τον Παρμενίωνα σε μεγάλη μάχη, το δεύτερο ότι με άλογο ιππασίας νίκησε στους Ολυμπιακούς Αγώνες και το τρίτο ότι γεννήθηκε ο Αλέξανδρος.»

(Πλουτ. Βίοι Παρ. (Αλέξανδρος-Καίσαρ), 3)

Η ιστορικότητα της αξιοσημείωτης ιστορικής σύμπτωσης είναι προφανώς αμφισβητούμενη. Πιθανότερο είναι ότι αφηγήσεις αυτού του είδους αναπτύχθηκαν μεταγενέστερα του γεγονότος, στο οποίο αναφέρονται, και αποτέλεσαν ένα πλαίσιο θρύλων που περιέβαλε την εξαιρετική προσωπικότητα, της οποίας το έργο φαινόταν να ξεπερνά τα ανθρώπινα μέτρα. Ο P.Cartledge ωστόσο ερμηνεύει ιστορικά την μαρτυρία, καθώς αναγνωρίζει σε όλα τα επιμέρους στοιχεία της ανωτέρω αφήγησης την υποδήλωση ιστορικών εξελίξεων καθοριστικής σημασίας για τη φυσιογνωμία που επρόκειτο να προσλάβει το μακεδονικό βασίλειο υπό την ηγεσία του Αλέξανδρου. Συγκεκριμένα η συντριβή των βόρειων βαρβαρικών φύλων (Ιλλυριών και Παιόνων) από τον Φίλιππο αποτέλεσε προϋπόθεση για την εξασφάλιση των εδαφών του μακεδονικού βασιλείου, ως εκ τούτου για την περαιτέρω ανάληψη

του διεθνούς ρόλου του υπό την ηγεσία του Αλέξανδρου. Επίσης η νίκη του Φιλίππου στους Ολυμπιακούς Αγώνες συμβολίζει, κατά τον Cartledge, τόσο τον ηγετικό ρόλο που επρόκειτο να διαδραματίσει ο Μακεδών βασιλεύς στο σύνολο του ελληνικού κόσμου όσο και την διαδικασία αφενός του πολιτικού εξελληνισμού του βασιλείου από τον Φίλιππο, αφετέρου τον εξελληνισμό της οικουμένης από τον Αλέξανδρο.¹

1.1.2. Εκπαίδευση: Ο Αλέξανδρος έλαβε από τα πρώτα χρόνια της ζωής του ελληνική παιδεία, καθώς και οι δύο παιδαγωγοί του υπήρξαν Έλληνες. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο την μόρφωσή του ανέλαβε αρχικά κάποιος Λεωνίδας, συγγενής της μητέρας του, με βοηθό του τον Λυσίμαχο από την Ακαρνανία. Οι δύο άνδρες δεν ήταν επιφορτισμένοι απλά με το καθήκον να λάβει ο Αλέξανδρος καλή βασική παιδεία· όφειλαν επίσης να τον προετοιμέσουν κατάλληλα, ώστε να ανταποκριθεί με επιτυχία στα καθήκοντα και να ξεπεράσει τις δυσκολίες που θα προέκυπταν από την μελλοντική του βασιλική ιδιότητα. Κάτι τέτοιο φαινόταν απαραίτητο, καθώς μέχρι να φτάσει ο Αλέξανδρος στην ύστερη εφηβεία του δεν είχε φανερό αντίπαλο όσον αφορά στην διαδοχή του πατέρα του. Η Ολυμπιάς εξάλλου φρόντιζε να ενθαρρύνει την ιδέα ενός δοσμένου από τον ουρανό και τη φύση βασιλικού προορισμού του υιού της. Με τον τρόπο αυτό εξάλλου μπορούσε να διεκδικεί τα πρωτεία μεταξύ των περισσότερων (επτά έως το πέρας της ζωής του) συζύγων του Φιλίππου και βασιλισσών της Μακεδονίας.

Με την περίοδο αυτή της ζωής του είναι συνδεδεμένη μία ακόμη μαρτυρία που φαίνεται να αποσκοπεί στην ιδεολογική περιβολή του προσώπου και της εξουσίας του. Σύμφωνα τόσο με τον Πλούταρχο, όσο και με τον Διόδωρο, ο Αλέξανδρος δάμασε σε ηλικία μόλις δώδεκα ετών τον Βουκεφάλα, ένα άγριο θεσσαλικό άλογο, το οποίο κανείς δεν τολμούσε να πλησιάσει, χρησιμοποιώντας απλώς την λογική του. Συγκεκριμένα παρατήρησε ότι το ζώο τρόμαζε στην θέα της ίδιας της σκιάς του κι έτσι, αφού το έστρεψε ενάντια στον ήλιο, μπόρεσε να το ιππεύσει. Η φράση που φαίνεται να εκστόμισε ο Φίλιππος, κατειλημμένος από θαυμασμό για τον άθλο του

¹ Cartledge, P., *Μέγας Αλέξανδρος. Η αναζήτηση ενός νέου παρελθόντος*, εκδ. Λιβάνη, [μτφρ. Καρακατσάνη, Ρ.], Αθήνα 2005, σ. 99-100.

παιδιού, φαίνεται προφητική για την μεταγενέστερη επέκταση του μακεδονικού βασιλείου έως τα άκρα της γνωστής οικουμένης: «Γιε μου, κοίτα να βρεις ένα βασίλειο αντάξιό σου γιατί η Μακεδονία δεν σε χωράει!». Είναι βέβαια γνωστό ότι ο Βουκεφάλας επρόκειτο να γίνει το άλογο που θα συνοδεύσει τον Αλέξανδρο στις μεγάλες μάχες του στα βόρεια της Ασίας, προς τιμήν του οποίου μάλιστα ο Αλέξανδρος θα ιδρύσει ομώνυμη πόλη.

Ο Αλέξανδρος πιθανολογείται ότι διήγε το μεγαλύτερο μέρος της παιδικής κι εφηβικής ζωής του κοντά στο ανάκτορο της Πέλλας, σε στενή επαφή με την μητέρα του και την αμφιθαλή αδελφή του Κλεοπάτρα. Αγαπούσε τα αγωνίσματα, διακρινόταν μάλιστα σε αυτά μεταξύ των συνομηλίκων του, κι επιδιόταν από νωρίς με επιτυχία στο κυνήγι άγριων ζώων.

Ο Φίλιππος, παρά την συχνή απουσία του σε μακρινές εκστρατείες, επιμελήθηκε ιδιαίτερος την εκπαίδευση του νεαρού Αλέξανδρου, καθώς το 343 π.Χ. όρισε ως διδάσκαλό του τον πλέον διακεκριμένο μαθητή της Ακαδημίας του Πλάτωνα, τον Αριστοτέλη από τα Στάγειρα. Είναι πολύ πιθανό ότι στον τελευταίο θα πρέπει να αποδοθεί και η γνωστή αγάπη του Αλέξανδρου για την ελληνική λογοτεχνία, για την λυρική και την τραγική ποίηση αλλά κυρίως για το κατεξοχήν ηρωικό έπος του Ομήρου, την *Ιλιάδα*. Τα ομηρικά έπη βέβαια αποτελούσαν αναντικατάστατο μορφωτικό αγαθό για όλο τον ελληνικό κόσμο. Στην περίπτωση του Αλέξανδρου όμως, όπως ορθά επισημαίνει ο H.J.Gehrke, «αυτός ζούσε σε έναν κόσμο που ήταν πολύ πιο κοντινός προς τον ομηρικό από εκείνον ενός Βοιωτού αγρότη ή του γιου ενός Αθηναίου βιοτέχνη. Εδώ η αρετή εξακολουθούσε να είναι απολύτως ταυτόσημη με την στρατιωτική επιδεξιότητα· δόξα κέρδιζε κανείς νικώντας όσο το δυνατόν περισσότερους εχθρούς και κυνηγώντας όσο το δυνατόν πιο μεγάλα και άγρια θηρία».² Επίσης είναι πιθανό ότι ο Αριστοτέλης αφύπνισε το ενδιαφέρον του Αλέξανδρου για τα γεωγραφικά και φυσικά φαινόμενα, για την ιατρική, την βοτανολογία και την ζωολογία.

² Gehrke, H.-J., *Ιστορία του Ελληνιστικού Κόσμου*, [μτφρ. Χανιώτης Α. / εποπτ. Μπουραζέλης, Κ.], Εκδόσεις ΜΙΕΤ, Αθήνα ²2003, (¹2000), σ. 26. Με τα παραπάνω βέβαια ο Gehrke αποδίδει ενδεικτικά πτυχές του αρχαϊκού επιπέδου ανάπτυξης, το οποίο διήγε, σύμφωνα με την άποψη περισσότερων μελετητών, το μακεδονικό βασίλειο.

Σημαντικότερη ακόμη επρόκειτο να αποδειχθεί για την μετέπειτα πορεία του Αλέξανδρου η επαφή που ανέπτυξε στην σχολή του Αριστοτέλη, στην Μίεζα, περιοχή δυτικά της Πέλλας, με άλλους νέους, τους «*βασιλικούς παῖδας*», από τον κύκλο του φιλοσόφου. Σίγουρα σπουδαιότεροι από αυτούς υπήρξαν ο Ηφαιστίων, ο οποίος επρόκειτο να καταστεί το πλέον έμπιστο πρόσωπο για τον Αλέξανδρο και να λάβει το αξίωμα του υπασπιστή του και αργότερα του χιλιάρχου της νέας αυτοκρατορίας, και ο Άρπαλος, τον οποίο ο Αλέξανδρος θα διορίζε στο μέλλον αρχιθησαυροφύλακα της αυτοκρατορίας του.

Παρά την εκπαίδευσή του βέβαια στο πλευρό ενός φιλοσόφου, ο Αλέξανδρος δεν υπήρξε ένας άνθρωπος του στοχασμού αλλά ένας άνθρωπος της δράσης, γνωστός σε όλους από το έργο που πραγματοποίησε ως μεγάλος στρατηλάτης. Ωστόσο δεν θα πρέπει να παραβλέπουμε ότι η δράση του στα πεδία της μάχης ακολουθήθηκε κατά κανόνα από το πολιτισμικό του έργο (ίδρυση πόλεων, διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού στους κατακτημένους πληθυσμούς της αυτοκρατορίας)· από την άποψη αυτή δεν υπήρξε μόνον στρατηλάτης, κατέστη ο κατεξοχήν φορέας ελληνικής παιδείας και πολιτισμού έως τα άκρα της τότε γνωστής οικουμένης.

1.1.3. *Πρώιμη δραστηριότητα*: Κατά τα έτη 340-339 π.Χ., διάστημα κατά το οποίο ο Φίλιππος απουσίασε από την Μακεδονία προκειμένου να διεξάγει τον αγώνα εναντίον του Βυζαντίου και της Περίνθου, όρισε τον δεκαεξάχρονο ακόμη Αλέξανδρο ως Αντιβασιλέα. Ο Αλέξανδρος στο διάστημα αυτό όχι μόνον ανταποκρίθηκε στα διοικητικά του καθήκοντα εντός του μακεδονικού βασιλείου αλλά και διεξήγαγε εκστρατεία εναντίον του θρακικού φύλου των Μαιδών, στα ανατολικά σύνορα της Μακεδονίας. Στη συνέχεια μάλιστα, αφού τους νίκησε, ίδρυσε πόλη ελληνικού χαρακτήρα στην θέση της πρωτεύουσάς τους, στην οποία έδωσε το όνομά του, με το οποίο αυτή είναι γνωστή έως σήμερα: Αλεξανδρούπολη. Φάνηκε έτσι να ακολουθεί το παράδειγμα του πατέρα του, ο οποίος είχε ιδρύσει λίγα χρόνια πριν τους Φιλίππους **στην κοιλάδα του Στρυμόνα** και την Φιλιππούπολη

Βάσει των παραπάνω στοιχείων, από τα οποία καθίσταντο προφανείς οι εξαιρετικές ικανότητες του Αλέξανδρου, φαίνεται ότι το 338 π.Χ., στην μάχη

της Χαιρώνειας, ο Φίλιππος έλαβε την πρωτοβουλία να ορίσει τον δεκαοκτάχρονο Αλέξανδρο γενικό διοικητή του επίλεκτου μακεδονικού σώματος, του ιππικού των «εταίρων». Η δράση του νέου υπήρξε, σύμφωνα με τις πηγές, εντυπωσιακή. Αλλά ακόμη πιο σημαντική φαίνεται η συμβολική διάσταση του γεγονότος. Η επίσημη στρατιωτική δραστηριότητα του Αλέξανδρου ξεκινά στην μάχη εκείνη, μέσω της οποίας ολόκληρος ο ελληνικός κόσμος υποτάχθηκε στο μακεδονικό βασίλειο. Ο Φίλιππος ανέθεσε μάλιστα στον Αλέξανδρο να ηγηθεί της τιμητικής φρουράς, η οποία ορίστηκε προκειμένου να παραδώσει στους Αθηναίους συγγενείς των πολεμιστών που έπεσαν στην Χαιρώνεια την τέφρα των νεκρών τους για να τελεσθεί κανονικά η ταφή τους. Υπό αυτές τις συνθήκες ο Αλέξανδρος για πρώτη φορά επισκεπτόταν τον τόπο, στον οποίο άνθισε ο πολιτισμός, τον οποίο θαύμαζε κι είχε ενστερνιστεί.

1.2. Η κληρονομιά του Φιλίππου Β΄

Ο Αλέξανδρος φέρεται, κατά τον Αρριανό, να περιγράφει την μακεδονική κληρονομιά που παρέλαβε από τον Φίλιππο στον λόγο που εκφώνησε στην Ώπιδα το 324 π.Χ. - όπου αντιμετώπιζε την δεύτερη ανταρσία από τους Μακεδόνες παλαιμάχους του – ως εξής:

«Ο Φίλιππος έγινε βασιλιάς σας όσο ακόμη ήσασταν φτωχοί νομάδες. Οι περισσότεροι ντυνόσασταν με δέρματα και βοσκούσατε πρόβατα στα βουνά. Δύσκολα υπερασπιζόσασταν τη γη σας από τους Ιλλυριούς, τους Τριβαλλούς και τους γείτονές σας τους Θράκες. Σας έδωσε χλαμύδες αντί για δέρματα, σας κατέβασε από τα βουνά στις πεδιάδες και σας έκανε αξιόμαχους αντιπάλους για τους βαρβάρους των γειτονικών περιοχών, γιατί δεν στηριζόσαστε πια τόσο στην οχυρότητα των τόπων σας όσο στην προσωπική σας ανδρεία. Σας έφερε να ζήσετε σε πόλεις και καθιέρωσε νόμους και χρηστά ήθη.»

(Αρριαν. Αλεξ. Ανάβ., Ζ:9)

Παρά την προφανώς προπαγανδιστική λειτουργία του κειμένου, ως εκ τούτου και το στοιχείο υπερβολής, από το οποίο αυτό διέπεται, απηχεί ωστόσο κάποια ιστορικά δεδομένα. Συγκεκριμένα η μακεδονική οικονομία πράγματι ήταν κατά την περίοδο έναρξης της βασιλείας του Φιλίππου (359 π.Χ.) περισσότερο ποιμενική από εκείνην του πιο ανεπτυγμένου κι αστικοποιημένου ελληνικού κόσμου στα νότια. Ο Φίλιππος μέσω των στρατιωτικών του κατακτήσεων και συνακόλουθα μέσω της ενοποίησης του άγονου ορεινού τμήματος της βορειοδυτικής Μακεδονίας με εκείνο της

νοτιοανατολικής μακεδονικής γης εξασφάλισε για τους Μακεδόνες την πρόσβαση σε ολόκληρο το φάσμα των άφθονων οικονομικών πόρων της εκτεταμένης χώρας. Ιδιαίτερα με τις εκτεταμένες κατακτήσεις του κατά μήκος των ακτών του βορείου Αιγαίου, οι οποίες κορυφώθηκαν κατά το 348 π.Χ. με την καταστροφή της Ολύνθου, μπόρεσε να δημιουργήσει ένα είδος εγκαταστάσεων που στηριζόταν σε πολύ πιο προηγμένη μορφή οικονομίας κι έτσι να ευνοήσει την σύσταση μίας ευρύτερης κοινωνικής τάξης αγροτών. Προφανώς σε αυτήν την διαδικασία αναφέρεται ο Αλέξανδρος, όταν αναφέρει ότι ο Φίλιππος *«σας κατέβασε από τα βουνά στις πεδιάδες»*.

Είναι επίσης σημαντικό να εξετάσουμε την φράση *«Σας έφερε να ζήσετε σε πόλεις»*. Για έναν Έλληνα η «πόλις» ήταν συνυφασμένη με τα ύψιστα ιδεώδη ελευθερίας, αυτάρκειας κι αυτονομίας. Η πόλη δεν ήταν μία μορφή εγκατάστασης, ένας οικισμός, ο οποίος απλώς παρείχε προηγμένες υπηρεσίες στους κατοίκους του, αλλά μία *άρτια και αυτοτελής πολιτική οντότητα* – από την λέξη «πόλις» εξάλλου προήλθε και ο όρος «πολιτική» - κι ο άνθρωπος που ανήκε σε αυτήν ήταν πρώτα και κύρια «πολίτης». Στην Μακεδονία όμως οι πόλεις ήταν απλοί δήμοι, οι οποίοι στην καλύτερη περίπτωση διέθεταν κάποιο βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης, ένας Μακεδόνας λοιπόν από την Πέλλα, δεν ήταν «Πελλαιός», όπως ένας άνθρωπος αθηναϊκής καταγωγής ήταν «Αθηναίος», αλλά «Μακεδόνας από την Πέλλα». Στην ανωτέρω διατύπωση η Πέλλα λειτουργούσε απλώς ως γεωγραφική έννοια κι όχι ως εθνικός προσδιορισμός, όπως συνέβαινε στην περίπτωση καταγωγής από μία πόλη-κράτος του νότιου ελλαδικού χώρου ή ακόμη και στην περίπτωση των ελληνικών αποικιών έως τα άκρα της Μεσογείου. Η «πόλις» όμως με την έννοια μιας οργανωμένης εγκατάστασης, με λειτουργία οικονομικού, θρησκευτικού και πνευματικού κέντρου, δεν ήταν για την Μακεδονία επίτευγμα του Φιλίππου. «Πόλεις» υπό αυτήν, την στερημένη πολιτικής υπόστασης, έννοια υπήρχαν πολύ πριν τον Φίλιππο, ως εκ τούτου ο ισχυρισμός, σύμφωνα με τον οποίο ήταν αυτός που κατέστησε την Μακεδονία αστική κοινωνία, δεν θα ήταν αληθής.

Αυτό που μπορούμε να επισημάνουμε σε ό,τι αφορά στην προσφορά του Φιλίππου προς την κατεύθυνση της καλλιέργειας του πολιτισμού είναι ότι

σκόπιμα επεδίωξε τον εξελληνισμό των Μακεδόνων ευγενών και μεταλαμπάδευσε στοιχεία αστικής διαβίωσης στους κόλπους του βασιλείου (διεύρυνση του οδικού δικτύου, καθιέρωση αγώνων, ανέγερση δημοσίων κτιρίων, ναών, λουτρών κ.ο.κ.). Επίσης ως στοιχείο ενδεικτικό της εκτίμησης που έτρεφε προς την ελληνική σοφία πρέπει να εκληφθεί η συστηματική υποστήριξη που παρείχε σε διανοούμενους και καλλιτέχνες από τον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο, όχι λιγότερο δε η ανάπτυξη μίας επιχειρηματολογίας, η οποία επέτρεπε την αναγωγή της καταγωγής του στον ελληνικό μυθικό κόσμο. Συγκεκριμένα ο βασιλικός οίκος της Μακεδονίας, ο «*οίκος των Αργεαδών*», ισχυριζόταν ότι καταγόταν από τον Ηρακλείδη Τήμενο, απόγονο του Ηρακλή, ο οποίος φερόταν να έχει μεταναστεύσει από το Άργος στην Μακεδονία. Αυτόν τον ισχυρισμό περί ελληνικότητας μάλιστα φαίνεται ότι ήταν έτοιμη να τον δεχθεί η Ήλις, η οποία διοργάνωνε τους Πανελλήνιους Ολυμπιακούς Αγώνες, καθώς επέτρεπε κάθε φορά στον εν ενεργεία βασιλιά της Μακεδονίας την είσοδό του και την συμμετοχή του στους ιερούς Ολυμπιακούς Αγώνες.

Με όλα τα παραπάνω καθίσταται σαφέστερο το νόημα του κειμένου που παρατέθηκε, ιδιαίτερα δε η αναφορά στην επίτευξη εκ μέρους του Φιλίππου μίας διαδικασίας που περιγράφεται ως «*κάθοδος των Μακεδόνων από τα άγρια βουνά κι εγκατάστασης αυτών σε πόλεις*». Για την περιγραφή αυτής της «*καθόδου*», η οποία βέβαια περιγράφεται αντιστρόφως ως *ισοδύναμη μίας πολιτισμικής ανόδου*, χρησιμοποιούνται από τον Αλέξανδρο τα στερεότυπα, τα οποία από δεκαετίες είχε εκβάλει ο ελληνικός κόσμος για τον προσδιορισμό της αντίθεσης μεταξύ πολιτισμού-βαρβαρότητας. Σύμφωνα με αυτά:

- ο *νομαδικός τρόπος ζωής* αντιπαρατίθεται προς τον *βίο εντός της ελληνικής πόλης*,
- το *βουνό* προς την *πεδιάδα*,
- η *κτηνοτροφία* προς την *γεωργία*,
- η *κάλυψη του σώματος με δέρματα ζώων* προς τις *χλαμύδες*, με άλλα λόγια προς το *ένδυμα* ως αποτέλεσμα της επεξεργασίας του φυσικού προϊόντος για την παραγωγή του πολιτισμικού,

- επίσης η φυσική άμυνα που παρέχει η ορεινή απομόνωση προς τον ενσυνείδητο αγώνα που γεννά την ανδρεία,
- τέλος ο φυσικός βίος προς τα χρηστά ήθη και τον νόμο.

Είναι σαφές ότι με όλα τα παραπάνω ορίζεται όχι μόνον μία διαδικασία εκπολιτισμού αλλά συγχρόνως και αυτονόητα μία διαδικασία εξελληνισμού, καθώς είναι σαφές από τις πηγές ότι ο Φίλιππος ενστερνιζόταν με ενθουσιασμό τον υψηλό πολιτισμό που είχε αναπτυχθεί σε περισσότερες περιοχές του ελλαδικού χώρου, ιδιαίτερα δε εκείνον της Αθήνας, και είχε στόχο να ενοποιήσει και να κυβερνήσει όλους τους Έλληνες κι όχι μόνον τους Μακεδόνες. Χαρακτηριστική προς αυτήν την κατεύθυνση είναι η ένταξη περισσότερων επίλεκτων Ελλήνων στο σώμα των Μακεδόνων «εταίρων» του.

1.3. Ο συσχετισμός δυνάμεων κατά την περίοδο θανάτου του Φιλίππου και ανάληψης της εξουσίας από τον Αλέξανδρο

Κατά το πρώτο ήμισυ του 4^{ου} αι. π.Χ. στον ελλαδικό χώρο κυριαρχούσαν τρεις μεγάλες δυνάμεις: η Σπάρτη, η Αθήνα και η Θήβα. Οι μακροχρόνιες αντιπαραθέσεις μεταξύ τους ωστόσο επρόκειτο να οδηγήσουν έως τα μέσα του 3^{ου} αι. π.Χ. σε βαθμιαία εξασθένηση της ισχύος τους, γεγονός το οποίο άφηνε περιθώρια αφενός για συχνές παρεμβάσεις από μέρους του Πέρση Μέγα Βασιλέα στα ελληνικά πράγματα, αφετέρου για την σταδιακή επέκταση της δύναμης των Μακεδόνων στον ελληνικό κόσμο.

Έτσι, όταν ο Φίλιππος πολιόρκησε το 340/39 π.Χ. την Πέρινθο και το Βυζάντιο στην Προποντίδα και στην είσοδο του Ελλησπόντου, φάνηκε να πλήττονται τα συμφέροντα δύο πολύ διαφορετικών δυνάμεων της εποχής: της δημοκρατικής ελληνικής πόλης κράτους των Αθηνών και της Περσικής Αυτοκρατορίας των Αχαιμενιδών.

Η Περσική Αυτοκρατορία κατά την εποχή αυτή υφίστατο ισχυρούς κλυδωνισμούς στο εσωτερικό της, καθώς κατά τις δεκαετίες του 370 και 360 π.Χ. είχε βιώσει την μεγάλη εξέγερση των Σατραπών στις δυτικές της επαρχίες. Αυτή η εξέγερση μάλιστα κατέστη πολύ πιο επικίνδυνη εξαιτίας του ότι ήρθε να προστεθεί στην παρατεταμένη εξέγερση της ιδιαίτερας

σημαντικής από άποψη οικονομική και στρατηγική επαρχίας της Αιγύπτου, η οποία είχε ξεσπάσει ήδη το 405 π.Χ. Μόλις το 340 π.Χ. ο Μέγας Βασιλεύς Αρταξέρξης Γ' είχε καταφέρει να αποκαταστήσει μία εύθραυστη ενότητα στην αυτοκρατορία του. Είναι κατανοητό λοιπόν το γεγονός ότι έσπευσε να προσφέρει βοήθεια στους πολιορκούμενους από τον Φίλιππο Περίνθιος και Βυζαντινούς, καθώς μία πιθανή κατάληψη των πόλεων θα οδηγούσε τον Φίλιππο στα βορειοδυτικά σύνορα της αυτοκρατορίας του.

Η Αθήνα πάλι, αν και αποτελούσε πλέον μόνον την σκιά του ένδοξου εαυτού της του 5^{ου} αι. π.Χ., εξακολουθούσε να αποτελεί την μεγαλύτερη ναυτική δύναμη στο Αιγαίο. Το ναυτικό αυτό χρησιμοποιούνταν, μεταξύ άλλων, για εμπορικούς σκοπούς, ο σημαντικότερος των οποίων ήταν η μεταφορά σιτηρών από την Κριμαία, στα βόρεια παράλια του Ευξείνου Πόντου. Με την επίθεση του Φιλίππου στην Πέρινθο και το Βυζάντιο διακυβεύονταν τα ζωτικά συμφέροντα της Αθήνας στην περιοχή, καθώς ο Μακεδόνας βασιλεύς θα μπορούσε να εμποδίζει την ελεύθερη διέλευση των αθηναϊκών πλοίων από την περιοχή των Στενών. Επιπλέον με το γεγονός αυτό επιβεβαιώνονταν οι προειδοποιήσεις του Αθηναίου ρήτορα Δημοσθένη προς τους συμπολίτες του, σύμφωνα με τις οποίες ο Φίλιππος κι όχι κάποια άλλη ελληνική πόλη ή η Περσία αποτελούσε τον κατεξοχήν εχθρό των Ελλήνων.

Οι πολιορκίες βέβαια της Περίνθου και του Βυζαντίου τελικά απέτυχαν αλλά λίγο αργότερα εντός του ίδιου έτους ο Φίλιππος κατόρθωσε να συλλάβει στην περιοχή αυτή έναν ολόκληρο στόλο που μετέφερε σιτάρι στον Πειραιά. Επιπλέον την επόμενη κιόλας χρονιά, το 339 π.Χ., διέσχισε με μία αστραπιαία πορεία την Θεσσαλία και πέρασε στην Φωκίδα καταλαμβάνοντας με την δύναμη των όπλων την Ελάτεια. Με τον τρόπο αυτό επιβεβαίωνε περίτρανα τις δυσάρεστες προβλέψεις του Δημοσθένη σχετικά με τον κίνδυνο που συνιστούσε η αύξηση της μακεδονικής δύναμης για την Αθήνα. Υπό τις παρούσες συνθήκες ο Δημοσθένης υποχρεώθηκε να χρησιμοποιήσει όλες τις δυνάμεις της πειστικής ρητορίας του καθώς και σημαντικές διπλωματικές δεξιότητες προκειμένου να συσταθεί κάποιο είδος ελληνικής συμμαχίας που θα αντιστεκόταν στον Φίλιππο. Όμως το φθινόπωρο του 338 π.Χ. τα στρατεύματα του Φιλίππου κατατρόπωσαν του Έλληνες συμμάχους στη Χαιρώνεια της Βοιωτίας.

Ο Φίλιππος ήταν πλέον ο αδιαμφισβήτητος πολιτικός και στρατιωτικός κύριος της Ελλάδας. Με την εκστρατεία του είχε κατορθώσει να συμπεριλάβει στο χώρο της ηγεμονίας του όλη την Ελλάδα με εξαίρεση την πόλη της Σπάρτης, την οποία όμως δεν είχαν κατορθώσει να κατακτήσουν στο παρελθόν ούτε οι Αθηναίοι, ούτε οι Θηβαίοι, όταν βρίσκονταν στο απόγειο της δύναμής τους. Εν τω μεταξύ είχε κατορθώσει να χειριστεί με επιτηδειότητα τις πολιτικές αντιπαραθέσεις στο εσωτερικό της Θεσσαλίας και τελικά να χρησθεί «*ἄρχων τοῦ Κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν*». Μετά την μάχη της Χαιρώνειας διασφάλισε την κυριαρχία του τοποθετώντας μακεδονική φρουρά στην Θήβα και σε μερικές άλλες πόλεις της κεντρικής Ελλάδας. Επίσης προχώρησε σε σύναψη διμερών συνθηκών με κάθε μία από τις υποτελείς ελληνικές συμμαχικές πόλεις και κατόρθωσε να συνενώσει αυτές σε ένα οργανωμένο σύστημα ειρήνης, την «*Κορινθιακή Συμμαχία*» (338/7 π.Χ.). Οι υποτελείς Έλληνες σύμμαχοι του Φιλίππου είχαν την υποχρέωση να στέλνουν αντιπροσώπους σε ένα μόνιμο «*Συνέδριον*», σκοπός του οποίου ήταν φαινομενικά να λαμβάνει αποφάσεις, στην πραγματικότητα όμως να επικυρώνει την πολιτική της συμμαχίας. Η Κόρινθος επιλέχθηκε ως έδρα του Συνεδρίου προφανώς λόγω της κεντρικής από στρατηγική άποψη θέσης της στην ελληνική χερσόνησο. Επιπλέον η Κόρινθος αποτελούσε πλέον την παραδοσιακή έδρα των συνασπισμένων Ελλήνων, καθώς σε αυτήν το 481 π.Χ. δόθηκε ο κοινός όρκος των ελληνικών πόλεων να αντισταθούν στην επαπειλούμενη εισβολή του Μεγάλου Βασιλέως Ξέρξη. Με τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι στο Συνέδριο της Κορίνθου επιβίωνε το ιδεολογικό οικοδόμημα της «*Πανελληνίας Ιδέας*», το οποίο εμπεριείχε αφενός του αίτημα ενότητας του ελληνικού κόσμου, αφετέρου την ανάγκη προστασίας του εναντίον του περσικού κινδύνου. Η Μακεδονία δεν ήταν καν μέλος της Συμμαχίας αλλά ο βασιλεύς των Μακεδόνων ήταν «*ἡγεμών*» ή «*στρατηγός αὐτοκράτωρ*» αυτής. Αυτό σήμαινε ότι σε περίπτωση που κάποιος από τους Συμμάχους παραβίαζε την ειρήνη, αυτομάτως όλα τα μέλη της Συμμαχίας περιέρχονταν σε εμπόλεμη κατάσταση κι ο ίδιος αναλάμβανε την ηγεσία των συμμαχικών στρατευμάτων υποβοηθούμενος στο έργο του από το «*Συνέδριον*», στο οποίο αντιπροσωπεύονταν τα μέλη της Συμμαχίας σύμφωνα με το στρατιωτικό τους δυναμικό, δηλαδή ανάλογα με το μέγεθος των στρατευμάτων τους.

Ο Φίλιππος, αμέσως μετά την επικράτησή του στον ελλαδικό χώρο, επεξέτεινε τις δραστηριότητές του στον βορρά και μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα κατόρθωσε να επεκτείνει την επικράτειά του έως τον Βόσπορο κι έως τον μακρινό Δούναβη σημειώνοντας σειρά από νίκες εναντίον των Ιλλυριών κυρίως στο θρακικό έδαφος. Με την προσέγγιση των οριακών αυτών περιοχών του ευρωπαϊκού εδάφους ο Φίλιππος είχε προσεγγίσει τις συνοριακές περιοχές, οι οποίες, σύμφωνα με τις μακραίωνες ελληνικές παραδόσεις, χώριζαν την αρχαία οικουμένη σε δύο τμήματα, είχε επεκτείνει το κράτος του έως τον άξονα Ευρώπης-Ασίας. Ο Ηρόδοτος καταγράφοντας την προϊστορία των Περσικών Πολέμων είχε ήδη αναφερθεί στην κρατούσα κατά τον 5^ο αι. π.Χ. παράδοση, σύμφωνα με την οποία η εκστρατεία των Περσών εναντίον των Ελλήνων αποτέλεσε έναν πόλεμο εκδίκησης για την επίθεση των Αχαιών εναντίον των Τρώων (.....), την οποία απαθανάτισε ο Όμηρος στην *Ιλιάδα* του, αντιμετωπίζοντας έτσι τα γεγονότα των Μηδικών ως την κατάληξη μίας προαιώνιας σύγκρουσης μεταξύ Ασίας κι Ευρώπης. Μετά τους Περσικούς Πολέμους μάλιστα, με την σύσταση της Αθηναϊκής Συμμαχίας το 478 π.Χ., μάλιστα όλο και περισσότερο κατά τις επόμενες δεκαετίες ανδρώθηκε στο πλαίσιο της πολιτικής προπαγάνδας της Αθηναϊκής Συμμαχίας η «*Πανελλήνια Ιδεολογία*», σύμφωνα με την οποία οι Έλληνες όφειλαν με αρχηγό της Αθήνα να εκδικηθούν τους Πέρσες για την καταστροφή των ιερών και των πόλεων που είχε προξενήσει η επέλαση του Ξέρξη στα ελληνικά εδάφη. Υπό την επίδραση του κυρίαρχου για τον 5^ο αι. π.Χ. ιδεολογήματος διεξήχθησαν οι επιχειρήσεις του Κίμωνα στα παράλια της Θράκης (.....) αλλά και ο αγώνας των Συμμάχων στον Ευρυμέδοντα και στην Αίγυπτο (.....). Ο Φίλιππος ήταν αναμενόμενο, ως «*ήγεμών*» του ενοποιημένου πλέον ελληνικού κόσμου, να αναλάβει τον ρόλο του συνεχιστή της Πανελληνίας Ιδεολογίας και ως «*στρατηγός αύτοκράτωρ τοῦ Συνεδρίου τῶν Συμμάχων*» το καθήκον της υλοποίησης του απώτατου στόχου της. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι η πρώτη απόφαση που ελήφθη από το Συμμαχικό Συνέδριο αφορούσε στην ανάληψη μίας πανελληνίας εκστρατείας εναντίον της Περσικής Αυτοκρατορίας με σκοπό την εκδίκηση για την ιερόσυλη εισβολή και κατάληψη της Ελλάδας από τον Ξέρξη το 480/79 π.Χ. Ο Φίλιππος ορίστηκε αρχιστράτηγος της εκστρατείας με πλήρη εξουσία επί των

συμμαχικών στρατευμάτων. Ωστόσο, πριν μπορέσει ο Φίλιππος να συναντήσει με το στράτευμά του τις μακεδονικές δυνάμεις που είχε στείλει στη Μ.Ασία υπό τον στρατηγό Παρμενίωνα, δολοφονήθηκε κατά τη διάρκεια των εορτασμών του γάμου της κόρης του Κλεοπάτρας στις Αιγές, την παλαιά πρωτεύουσα του μακεδονικού βασιλείου, σε ηλικία σαράντα έξι ετών.

1.4. Ο θάνατος του Φιλίππου Β' και η διαδοχή του Αλέξανδρου: ενθρόνιση και εδραίωση εξουσίας

Οι πηγές που αφορούν στο τελευταίο διάστημα της βασιλείας του Φιλίππου Β' αναφέρονται στην ύπαρξη τεταμένων σχέσεων μεταξύ του Φιλίππου και του Αλέξανδρου. Συγκεκριμένα μαρτυρείται³ ότι το 337 π.Χ., μόλις έναν χρόνο δηλαδή μετά την μάχη της Χαιρώνειας, στην οποία ο Αλέξανδρος είχε διαδραματίσει σημαντικό ρόλο, ο Φίλιππος σύναψε γάμο με μία γυναίκα από τις τάξεις της μακεδονικής αριστοκρατίας, την Κλεοπάτρα, ανηψιά του Αττάλου, ενός από τους σημαντικότερους «*εταίρους*» του. Η προοπτική απόκτησης νέων τέκνων από τον γάμο αυτό έθετε εν αμφιβόλω την φερόμενη έως τότε ως αυτονόητη διαδοχή του Φιλίππου από τον Αλέξανδρο στον μακεδονικό θρόνο, καθώς ο τελευταίος δεν διέθετε μακεδονική καταγωγή κι από τους δύο γονείς του. Η προοπτική αυτή μάλιστα υπογραμμίστηκε κατά το γαμήλιο συμπόσιο από ένα σχόλιο του Αττάλου, ο οποίος μισομεθυσμένος επισήμανε ότι σύντομα η Μακεδονία θα μπορούσε να έχει πλέον γνήσιο κληρονόμο και διάδοχο. Τα πράγματα οδηγήθηκαν σε ρήξη ανάμεσα στον Αλέξανδρο και τον Φίλιππο κι ο Αλέξανδρος πήρε μαζί με την μητέρα του το δρόμο της εξορίας. Συμφιλιώθηκε βέβαια πάλι με τον πατέρα του αλλά, καθώς η ατμόσφαιρα παρέμενε πολύ τεταμένη, διατήρησε την εντύπωση ότι είναι «*διάδοχος επί προθεσμίας*».

Το γεγονός ότι η δολοφονία του Φιλίππου έλαβε χώρα μέσα σε αυτήν την αμόσφαιρα κρίσης μεταξύ του βασιλιά και του επίδοξου διαδόχου, καθώς και ο τρόπος που αντιμετώπισε ο Αλέξανδρος τον δολοφόνο του πατέρα του

³ Οι πληροφορίες σχετικά με το συγκεκριμένο γεγονός μας παρέχουν ο Ιουστίνος, ο Πλούταρχος και ο Αθήναιος, οι οποίοι με τη σειρά τους φαίνεται να στηρίζονται στην μαρτυρία ενός συγγραφέα του 3^{ου} αι. π.Χ., τον Σάτυρο.

Παυσανία⁴ έχουν οδηγήσει τόσο τους μεταγενέστερους συγγραφείς όσο και τους μελετητές στην υπόθεση ότι στην δολοφονία του Φιλίππου ίσως να συμμετείχε και ο Αλέξανδρος, ή ακόμη και να υπήρξε ο ίδιος υποκινητής της.

Σε κάθε περίπτωση ο θάνατος του Φιλίππου προκάλεσε κύμα ενθουσιασμού στους Έλληνες που δεν επιθυμούσαν το επιβεβλημένο από αυτόν καθεστώς υποτέλειας κι ευελπιστούσαν σε μία δυναστική διαμάχη που θα υποβάθμιζε την ισχύ του μακεδονικού βασιλείου. Πολλές ελληνικές πόλεις και έθνη αποχώρησαν από τη Συμμαχία της Κορίνθου μόλις πληροφορήθηκαν τον θάνατο του Φιλίππου. Στην αντίδραση πρωτοστάτησε η Αθήνα, στην οποία είχε επικρατήσει πάλι η αντιμακεδονική παράταξη με αρχηγό τον Δημοσθένη. Ο Αλέξανδρος όμως ενήργησε αστραπιαία. Εξασφάλισε άμεσα τη ζωτικής σημασίας υποστήριξη του ευγενούς Αντιπάτρου, του σημαντικότερου πολιτικού συνεργάτη του Φιλίππου. Ο Αντίπατρος παρουσίασε τον Αλέξανδρο ενώπιον του στρατού και προβάλλοντάς τον ως φυσικό διάδοχο του Φιλίππου παρακίνησε τους στρατιώτες να ασκήσουν τη νόμιμη εξουσία τους και να τον εκλέξουν βασιλιά.

Επίσης άμεσα ο Αλέξανδρος χρησιμοποίησε τον φόνο του Φιλίππου ως πρόσχημα για να απαλλαγεί τόσο από τους εν δυνάμει ανταγωνιστές του για τον θρόνο, όσο κι από τους πραγματικούς πολιτικούς του αντιπάλους. Αρχικά προχώρησε σε εκτέλεση δύο αδελφών από την Λυγκηστίδα της Άνω Μακεδονίας, οι οποίοι είχαν κατηγορηθεί – αν και χωρίς αποδείξεις – ως υποκινητές της δολοφονίας του Φιλίππου. Αργότερα, σε μία ευνοϊκή συγκυρία, διέταξε την δολοφονία του Αττάλου και της ανηψιάς του Κλεοπάτρας, επίσης του υιού που αυτή είχε αποκτήσει από τον Φίλιππο κι επίσης του Αμύντα Δ', του εξαδέλφου του και νόμιμου διαδόχου, ως κηδεμόνας του οποίου - και έως την ενηλικίωσή του οποίου - είχε αναλάβει την διακυβέρνηση ο Φίλιππος. Όλες αυτές οι ενέργειες είναι αποκαλυπτικές της περιρρέουσας ατμόσφαιρας κινδύνου κι ανασφάλειας που κυριαρχούσε κατά την περίοδο ανάληψης της εξουσίας από τον Αλέξανδρο.

⁴ Ο Αλέξανδρος αντί να διατάξει την σύλληψη και την εκδίκαση του Παυσανία - υπήρξε ο πιο στενός από τους επτά σωματοφύλακες του πατέρα του -, φρόντισε να σκοτωθεί αυτός άμεσα μετά τον φόνο του Φιλίππου σχεδόν στον τόπο του εγκλήματος από τρεις εταίρους του.

Η κατάσταση αυτή φαίνεται ότι ήταν γνωστή τόσο στον νότιο ελλαδικό χώρο όσο και στους βορείως και ανατολικά του μακεδονικού βασιλείου διαμένοντες βαρβάρους, γεγονός που τροφοδοτούσε τις ελπίδες αμοτέρων για κάμψη της μακεδονικής δύναμης. Οι ελπίδες τους ωστόσο επρόκειτο να διαφουσθούν. Αμέσως μετά την ενθρόνισή του ο Αλέξανδρος κινήθηκε προς την Ελλάδα. Αρχικά φρόντισε να επαναφέρει τους Θεσσαλούς, οι οποίοι μετά το θάνατο του Φιλίππου είχαν αποστατήσει, στην Συμμαχία και να τον αναγνώρισουν ως άρχοντα του Κοινού των Θεσσαλών. Το Νοέμβριο-Δεκέμβριο του 336 π.Χ. έφθασε στην Κόρινθο, όπου ήδη βρίσκονταν συγκεντρωμένοι οι εκπρόσωποι όλων των πόλεων, εκτός της Σπάρτης. Το Συνέδριο της Πανελληνίας Κορινθιακής Συμμαχίας τον αναγνώρισε ως ηγεμόνα-στρατηγό. Με τον τρόπο αυτό αφενός επικυρωνόταν από τις κατακτημένες πόλεις της Ελλάδας η διαδοχή του ως «κληρονομικῶ δικαιώματι» ηγεμόνα στην θέση του πατέρα του, αφετέρου ο ίδιος προβαλόταν ως συνεχιστής του Φιλίππου όσον αφορά στην υλοποίηση της μεγάλης αποστολής του, του πανελληνίου αγώνα εναντίον της Περσικής Αυτοκρατορίας. Θα πρέπει εμφατικά να αναφέρουμε στο σημείο αυτό ότι ο Αλέξανδρος δεν επρόκειτο απλώς να καταστεί νέος εκπρόσωπος της «Πανελληνίας Ιδέας»· επρόκειτο να οδηγήσει στην πραγμάτωσή της.

1.5.Οι πολεμικές επιχειρήσεις:

335 π.Χ.: - **Αγώνας εναντίον των Τριβαλλών και των Ιλλυριών:** Κατά την άνοιξη και το καλοκαίρι του 335 π.Χ. ο Αλέξανδρος ανέλαβε μεγάλη κι επιδεικτική εκστρατεία στην περιοχή της Θράκης. Αρχικά βάδισε ανατολικά της Μακεδονίας και υπέταξε το φύλο των Τριβαλλών. Στη συνέχεια διείσδυσε στην δύσβατη θρακική ενδοχώρα φτάνοντας έως το βόρειο σύνορο της τότε γνωστής οικουμένης, τον Δούναβη. Σε μία συμβολική κίνηση πέρασε τον ποταμό κι εδραίωσε έτσι την μακεδονική εξουσία σε μία από της εσχατιές του αρχαίου κόσμου. Από εκεί βάδισε δυτικά για να αναμετρηθεί με τους παλαιούς εχθρούς του Φιλίππου, τους Ιλλυριούς. Με τις επιτυχίες αυτές εξασφάλισε τα σύνορα της

Μακεδονίας από τα γειτονικά προς αυτήν βαρβαρικά φύλα, γεγονός το οποίο πιθανότατα εκλάμβανε ως προϋπόθεση για τις μελλοντικές στρατιωτικές επιδιώξεις του.

- Καταστολή εξεγέρσεων κι εξασφάλιση ελέγχου στον ελλαδικό χώρο:

Η μακεδονική επικυριαρχία δεν αποτέλεσε επιλογή των ελληνικών πόλεων αλλά επιβλήθηκε σε μεγάλο βαθμό διά της βίας από τον Φίλιππο. Την επαύριον της μάχης της Χαιρώνειας υπήρχαν πόλεις κατεστραμμένες (π.χ. Όλυνθος, πόλεις της Φωκίδας) ενώ σε άλλες είχε εγκατασταθεί περσική φρουρά (Κόρινθος, Θήβα, Αμβρακία, πιθανώς και Χαλκίδα) και φιλομακεδονικό καθεστώς ανεπιθύμητο σε μεγάλη μερίδα των πολιτών της εκάστοτε πόλης, επίσης πόλεις που είχαν απωλέσει την παλαιά σφαιρα επιρροής τους (Θήβα, Σπάρτη) και πλήθος αντιμακεδόνων εξορίστων. Το Συνέδριο της Κορίνθου εξέφραζε μάλλον ένα ιδεώδες παρά μία υπαρκτή πανελλήνια ενότητα.

Καθώς ήδη επισημάνθηκε παραπάνω, πολλές ελληνικές πόλεις και έθνη είχαν αποχωρήσει από τη Συμμαχία της Κορίνθου μόλις πληροφορήθηκαν τον θάνατο του Φιλίππου. Και παρά τις επιχειρήσεις που διενήργησε ο Αλέξανδρος στον ελλαδικό χώρο κατά το έτος 336 π.Χ., η κυριαρχία των Μακεδόνων παρέμενε ασταθής. Ο Δημοσθένης, διαδίδοντας ότι ο Αλέξανδρος είχε σκοτωθεί στην Ιλλυρία, πέτυχε να οδηγήσει τις ελληνικές πόλεις για δεύτερη φορά σε αντιμακεδονικό αναβρασμό. Οι Θηβαιοί μάλιστα, ενισχυμένοι από τους Αθηναίους και τους εξόριστους δημοκρατικούς, κατά την άνοιξη του 335 π.Χ. πολιορκήσαν τη φρουρά που είχε εγκαταστήσει στην Καδμεία, την ακρόπολη των Θηβών ο Φίλιππος μετά τη μάχη της Χαιρώνειας.

Ο Αλέξανδρος με μία αστραπιαία πορεία δώδεκα μόλις ημερών έφθασε στην Θήβα, πολιορκήσε την πόλη και τελικά κατά τον Οκτώβριο του 335 π.Χ. την κατέλαβε. Επισήμως με απόφαση του Συνεδρίου της Κορίνθου, στην πραγματικότητα ωστόσο ύστερα από σχετική διαταγή του Αλέξανδρου, η Θήβα πυρπολήθηκε και

καταστράφηκε εκ θεμελίων, τα εδάφη της διανεμήθηκαν στις γειτονικές πόλεις, 6000 Θηβαίοι σκοτώθηκαν ενώ τα γυναικόπαιδα εξανδραποδίστηκαν. Από την καταστροφή εξαιρέθηκαν σε μία συμβολική κίνηση του Αλέξανδρου μόνο τα ιερά κτήρια και η κατοικία του λυρικού ποιητή Πινδάρου, ο οποίος είχε υμνήσει με τις ωδές του τους νικητές των πανελλήνιων αγώνων.

Μετά την παραδειγματική τιμωρία των Θηβαίων τα υπόλοιπα έθνη που είχαν εξεγερθεί έπαυσαν κάθε εχθρική εκδήλωση κι ο Αλέξανδρος δεν προχώρησε σε καμία ενέργεια εναντίον τους. Οι Αθηναίοι μάλιστα, μόλις πληροφορήθηκαν την κατάληψη των Θηβών, έστειλαν δέκα πρέσβεις που ανήκαν στη φιλομακεδονική παράταξη μεταφέροντας συγχαρητήριο ψήφισμα της πόλης για τις επιτυχίες του Αλέξανδρου εναντίον των Τριβαλλών και των Ιλλυριών.

Το Συνέδριο της Κορίνθου αναγνώρισε εκ νέου τον Αλέξανδρο ως ηγεμόνα.

334-327π.Χ.: Η κατάκτηση του Περσικού Κράτους

Μάιος 334 π.Χ.: - Ο Αλέξανδρος περνά με το στράτευμά του τον Ελλήσποντο για να ενωθεί με τις δυνάμεις του στρατηγού Παρμενίωνα στην Φρυγία. Για την παρουσίαση μίας σειράς τελετουργικών δρωμένων, με τα οποία ο Αλέξανδρος μαρτυρείται ότι πλαισιώσε το γεγονός της μετάβασης στα ασιατικά εδάφη, επίσης για την λειτουργία αυτών των πράξεων ως προσδιοριστικών της σπουδαιότητας του γεγονότος βλ. Gehrke, *Ιστορία*, σ. 32-33.

Ιούνιος 334 π.Χ.: -**Η μάχη στον Γρανικό:** Με την νίκη αυτή ο Αλέξανδρος είχε την ευκαιρία να εξολοθρεύσει το μεγαλύτερο τμήμα του στρατού της Μ.Ασίας. Με τη νίκη αυτή πέρασαν στα χέρια του οι πόλεις της Ελλησποντικής Φρυγίας και Λυδίας με σημαντικότερες το Δασκύλειο και τις Σάρδεις.

Η σημασία του γεγονότος είναι ενδεικτική επίσης από ένα πλήθος τελετουργικών πράξεων συμβολικής αξίας. Συγκεκριμένα ο Αλέξανδρος αφιέρωσε τριακόσιες πανοπλίες από τα λάφυρα στη

θεά Αθηνά στον Παρθενώνα με την επιγραφή: «*Ἀλέξανδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων*». Ειδικότερη μνεία στους Μακεδόνες συμπολεμιστές δεν περιλαμβάνεται στην επιγραφή, καθώς φαίνεται ότι περιλαμβάνονται στους Ἕλληνες. Στους πεσόντες Μακεδόνες ωστόσο αφιερώθηκε τιμητικό μνημείο στο κεντρικό ιερό στο Δίον. Το μνημείο αυτό, το οποίο φιλοτεχνήθηκε από το γλύπτη Λύσιππο, αποτελούσαν από 25 χάλκινους ιππείς, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονταν και ο Αλέξανδρος, και από έναν αριθμό πεζών.

- **Η Ἀλωση των Σάρδεων:** Μετά την κατάληψη των Σάρδεων, η οποία ήταν πρωτεύουσα της Λυδίας και μία εκ των δύο σημαντικότερων πόλεων της Περσικής Αυτοκρατορίας, ο Αλέξανδρος εξασφάλισε μεγάλες ποσότητες χρυσού, που του επέτρεψαν να κόψει τα πρώτα χρυσά νομίσματα κι έτσι να καλύψει τα έξοδα της εκστρατείας, καθώς είχε ξεκινήσει την εκστρατεία στην Ασία χωρίς να υπάρχει χρηματικό απόθεμα στο θησαυροφυλάκιο της Μακεδονίας. Τα υπόλοιπα έξοδα καλύφθηκαν από τους φόρους που συνέλεξε από τις ελληνικές πόλεις της Μ.Ασίας, τις οποίες σταδιακά απελευθέρωσε από τον περσικό ζυγό.

Μετά την κατάληψη των Σάρδεων ο Αλέξανδρος προχώρησε σε μία συμβολική ενέργεια, ενδεικτική του πνεύματος εξελληνισμού, το οποίο θα χαρακτήριζε στο εξής το έργο του στα εδάφη της Ανατολής, συγκεκριμένα επανέφερε την λατρεία του Δία στον αρχαίο ναό της Λυδίας, τον οποίο οι Πέρσες είχαν μετατρέψει σε ναό του θεού Αχουραμάζδα.

Ιούλιος 334 π.Χ.: - **Η απελευθέρωση της Ιωνίας**

Από τις Σάρδεις ο Αλέξανδρος κατευθύνθηκε νότια φθάνοντας έτσι στις ακτές της Ιωνίας. Το αίτημα για απελευθέρωση των Ελλήνων της Ιωνίας ήταν παλαιό τουλάχιστον όσο η σύγκρουση Περσών-Ελλήνων και από την εποχή που εκδηλώθηκε η Ιωνική

Επανάσταση (500/499 π.Χ.) και εξής δεν είχε παύσει να λειτουργεί στον ελληνικό κόσμο ως ιδεολογικό έρεισμα για την αναθέρμανση των συγκρούσεων με την Περσική Αυτοκρατορία. Για τον Αλέξανδρο η απελευθέρωση της Ιωνίας από τους Πέρσες θα πρέπει να αποτελούσε σημαντικό παράγοντα αύξησης του γοήτρου του, καθώς θα καταδείκνυε τον πανελλήνιο χαρακτήρα της εκστρατείας του και θα αναδείκνυε τον ίδιο ως ηγέτη ολόκληρου του συνασπισμένου ελληνικού κόσμου.

- Άφιξη στην Έφεσο: Φτάνοντας στην Έφεσο ο Αλέξανδρος επανέφερε στην εξουσία τους δημοκρατικούς εκτοπίζοντας τον τύραννο που είχε εγκαταστήσει ο Μέγας Βασιλεύς στην πόλη. Οι Εφέσιοι μάλιστα λιθοβόλησαν όσους συμπολίτες τους είχαν συνεργαστεί με τον φιλοπέρση τύραννο. Τις πράξεις αυτές εκδίκησης σταμάτησε με παρέμβασή του ο ίδιος ο Αλέξανδρος. Επίσης εκδήλωσε την πρόθεση να ξανακτίσει τον κατεστραμμένο ναό της Εφεσίας Αρτέμιδος.

Στην Έφεσο έφτασαν απεσταλμένοι πολλών ελληνικών πόλεων της Μικράς Ασίας παραδίδοντάς του τις πόλεις τους. Έτσι οι πόλεις στην Ιωνία και στην Αιολίδα υπήχθησαν στην εξουσία του. Παρέμενε όμως στα χέρια των Περσών η Μίλητος με το στρατηγικής σημασίας λιμάνι της.

Η μάχη στην Ισσό, 333 π.Χ.

Η πολιορκία της Τύρου, 332 π.Χ.

Η μάχη στα Γαυγάμηλα, 331 π.Χ.

Η μάχη στον Υδάσπη, 326 π.Χ.